

גיליון

חיבת העבודה

מעובר מתוכן שיחותיו של הגא"צ
רבי חיים יוסף בירדמן שליט"א
אב"ד חסידי לעלוב

(לשמוני עצרת).

אשרי איש שלא ישכחך

הרה"ק רבי מרדכי מלעכאוויטש
זי"ע לא אמר 'תורה' בפרשה זו, כי אמר,
שאם רואים שיהודי נושא אשה, ומוליד ילדים,
ועובד בפרנסה ונעשה מכל זה תורה - שוב אין צריך להוסיף על זה
מאומה... (הובא ב'מירא דכיא' בפרשה זו).

והכי נמי ביארו צדיקים הטעם שאין פרשה פתוחה או פרשה
סתומה בכל פר' ויצא, אלא כולה רציפות וחטיבה אחת, כי אצל
יעקב אבינו לא היה שום הפסק בהתעסקותו בדברים גשמיים, מפני
שהכל היה אך ורק דביקות אחת של רוחניות ועבודת השי"ת.

ואכן כך מצינו בכל הליכותיו של יעקב אבינו, כמבואר בהמשך
הפרשה שכל מעשיו היו עם יחודים וכוונות לשם שמים, וכמו
שאומרים בפיט (תפילת גשם) "יחד לב וגל אבן מפי באר מים, כנאבק
לו שר בלול מאש וממים", וביאר הרה"ק רבי שלום מבעלזא זי"ע,
דבעיני בשר היה נראה, דמה שהעביר יעקב את האבן מפי הבאר
כמעביר פקק מעל פי צלוחית היה כדי להראות לרחל שאף שבשנים
הוא אדם מבוגר אך עדיין כוחו עמו כמו הצעירים ואף יותר מהם,
וממילא תתרחצה להינשא לו, וכן מה שנשק את רחל היה בגלל
אהבתו וכדומה, אמנם לכן מדייק הפייטן וכותב שאין הדבר כן, אלא
הכל היה עם "יחד לב" בכוונות ויחודים כמו שעשה "כנאבק לו שר
בלול מאש וממים", שלחם עם שרו של עשו, וכשם ששם הכניע את
השטן והסט"א כך עשה גם בפעולות גשמיות אלו, וללמד על כל
מעשיו כולם אצל הבאר שהיו ענינים טמורים ונשגבים (הובא ב'מירא דכיא' בפרשה זו).

ועוד כתיב בהמשך הפרשה (כט),
(כ) "ויעבוד יעקב ברחל שבע שנים, והיו
בעיניו כימים אחדים באהבתו אותה", ולכאורה
איפכא מסתברא, דבדרך כלל כאשר האדם אוהב דבר מה ועליו
להמתין להשיגו ואינו יכול להתאפק ולהמתין מלקבלו הרי אז
נראה בעיניו יום לשנה, אך התשובה לכך היא, דהא למה זה דומה,
שאומרים לאדם תעבוד שבוע עבודה קשה בכדי להרויח מליון דולר,
שבדאי אין התמורה כחלף עבודתו, רק הוא הרבה יותר, ולכן נראה
העבודה בעיניו ימים אחדים, כלומר שאינו נראה בעיניו ככלום, והכי
נמי הלך יעקב להעמיד שבטי י-ה ולכן לא החשיב כלל כל השנים
שהוצרך לעבוד ברחל, מפני שמחשבותיו היו עסוקים וטרודים
בדברים העומדים ברומו של עולם.

ובדרך אפשר יתכן לפרש בזה מאי דכתיב (פסוק יא) שבצאתו
מחרון רצה ללכת לישון [אחרי שבמשך י"ד שנים בבית שם ועבר לא
ישן] "ויקח מאבני המקום ושם מראשותיו" וברש"י "ענשן כמין
מרזב סביב לראשו, שירא מפני חיות רעות", וצריך להבין, שהרי
מפורסמים דברי ה'חובות הלבבות' (שער אהבת ה' פרק ו) על חסיד אחד,
שהיה ישן ללא חת במדבר במקום סכנה של חיות רעות ולסטים
מזויינים, פעם עברה שם שיירא של אנשים וכאשר הבחינו בו
שאלו אותו איך אינו מפחד לגור במקום סכנה כזו, והשיב "בוש אני
מאלקים שיראני ירא זולתו" (וראה הסבר לדבריו בדבריו לפרשת בראשית), וכי
יעקב אבינו לא היה כאותו חסיד, אלא ודאי הדברים אומרים דרשני,

פניני עבודה

א. דאחר כוונת הלב הן הן הדברים, ויתכן שיהיו שני אנשים שעושים פעולה אחת והם רחוקים זה מזה כרחוק מזרח ממערב, כי האחד התכוון לשם
שמים, ועל כן גם מעשיו הגשמיים נהפכים למצוות, ואילו חברו שהתכוון להנאת גופו לא עשה יותר מדבר רשות [ולפעמים גם זה לא ח"ו], לכן צריך
לשעבד המחשבה שלא להסיח דעתו מהקב"ה, רק תמיד יהיה כל כוונתו לעשות רוח לבורא יתב"ש. וכמו שאמר חכם אחד לפני בחורים צעירים, שיש
המוריד שקית זבל מביתו לפח האשפה, וחבירו שעושה פעולה זו ממש מוריד שק עם זהב ויהלומים, כי הוא נתבקש על כך מאמו, ומוון בזה לקיים מצות
כיבוד אב ואם, וממילא נהפך כל מעשיו למצוה גדולה, אשר כל חפצי עוה"ז לא ישוו בה.

אחד מתלמידי הרה"ק רבי מנחם מנדל מוויטעבסק זצ"ל נסע אל רבו, בדרך פגש אחד מחשובי תלמידי הגר"א מוויילנא זצ"ל שהכיר בו שהוא תלמיד
חכם, על כן תמה באזניו, מדוע הוא נודד בדרכים בכדי לנסוע אל הרה"ק מוויטעבסק, וכי לא טוב לו למצוא רב שמתגורר קרוב אל ביתו [וכמרה לו שיכול
לבוא גם אליו, והוא ילמדו תורה ויראה], נענה החסיד ואמר, שהוא מחפש רבי שאינו מסיח דעת מהקב"ה אפילו לרגע כממירא, תמה הלה ושאל "מנא לך
שהרה"ק מוויטעבסק באמת אינו מסיח דעתו מה' בכל עת, וכי יודע מחשבות אלה?". נענה החסיד בפשטות "הן, יודע מחשבות אני", נענה הלה וביקש
ממנו שיגלה לו מה הוא חושב אתה, השיב החסיד "אתה חושב כעת על שוית' ה' לנגדי תמיד", השיב הלה, שבמקרה אינו חושב עכשיו כי אם על דבר
אחר, נענה החסיד והשיב בנצחון "אכן, משום כך אני נוסע אל מורי ורבי מוויטעבסק, כי הוא עסוק בכל רגע עם 'שוית' ה' לנגדי תמיד' ואינו מסיח דעתו
מהקב"ה...". והן הן הדברים, שאין מסיחים דעת מהקב"ה גם בעשיית פעולות גשמיות, ומעלים את הכל לשמים.

ב. בתנא דבי אליהו (זוטא, פרק יט) "אמרו רבותינו, בעוד כשהיו יעקב ועשו במעי אמן, אמר יעקב לעשו, עשו אחי, שני אחים אנחנו לאבינו, ושני עולמות
יש לפנינו, העולם הזה והעולם הבא, העולם הזה יש בו אכילה ושתיה ומשא מתן ולשאת אשה ולהוליד בנים ובנות, אבל העולם הבא אינו כן בכל המדות
הללו, ואם הוא רצונך, טול אתה העוה"ז ואני אטול העוה"ב וכו', באותה שעה נטל עשו בחלקו העוה"ז ויעקב נטל בחלקו העוה"ב, וכשבא יעקב מבית
לבו וראה עשו שיש ליעקב נשים ובנים ועבדים ושפחות ובהמות וכסף וזהב, מיד אמר עשו ליעקב, יעקב אחי, לא כך אמרת לי, שתטול אתה העוה"ב
ואני אטול העוה"ז, ומנין לך כל העוה"ז נשים ובנים וממון ועבדים ושפחות, למה אתה משתמש ונהנה מן הדברים שבעוה"ז כמותי, ואמר לו יעקב לעשו,
זה מעט הרכוש שנתן לי הקב"ה להשתמש בו לפי הצורך שלי בעוה"ז וכו', באותה שעה אמר לו עשו ליעקב, יעקב אחי, בוא ונעשה שותפות אני ואתה,
טול אתה העוה"ז והעוה"ב חצי, ואני אטול גם כן העולם הזה והעולם הבא חצי, ואמר לו יעקב לעשו, אדוני יודע כי הילדים רכים ואינם יכולין לעמוד
ביסורין של בניך וכו', והן הן הדברים שנתבארו כאן, כי יעקב אבינו השתמש בגשמיות והפכם לרוחניות, וכאשר הציע עשו ליעקב את החלק בעוה"ז,
סירב לקבל, מפני שבניו אינם יכולים לסבול את הדברים החומריים הללו, מפני שהם מעלים את הכל לשמים.

וזו הבחינה שאמר יעקב לעשו (להלן לג, יא) "יש לי כל", ואילו עשו אמר ליעקב (פסוק ט) "יש לי רב", כי הצדיק מסתפק במה שיש לו ואינו צריך יותר מזה,
וכעין מה שאמר המגיד מזלזלשטוב זי"ע "מה שיש לי אני צריך, ומה שאין לי הרי זה סימן שאין אני צריך להם", וממילא "יש לי כל", שיש לו כל מה
שצריך. ועל כך מברכים כל בוקר בברכת השחר "שעשה לי כל צרכי", כי האדם באמת יש לו כל מה שצריך, ומה שאין לו הרי זה מפני שאין זה בכלל
הצרכים שלו, והוא לא זקוק לזה. והיינו דקאמר דוד המלך ע"ה (תהלים לד, יא) "ודורשי ה' לא יחסרו כל טוב", כי באמת יש להם "כל טוב" ולא חסר להם
מאומה.

ג. ומה שאמר "באהבתו אותה" היינו שאהב לעשות רצון ה' ולהעמיד שבטי י-ה, וכעין מה שאומרים העולם בדרך צחות, שאינו נכון לומר שהאדם אוהב
תפוחים, דאם היה הדבר כן לא היה אוכלם ומכלה אותם, רק הוא אוהב את עצמו ועל כן אוכל מהם, והכי נמי לא אהב יעקב את רחל בגשמיות, אלא אהב
את המטרה, לעשות נחת רוח לבורא יתב"ש.

ויתפרש "חיות רעות" על פגומות המחשבות, כי אחרי שיצא מבית שם ועבר והלך להתעסק בענינים גשמיים היה חושש ומתיירא מכוחות הטומאה במכונים "חיות רעות" שהם ירצו להתגבר עליו ח", ומנסיונות קשות כאלו היה באמת מפחד מאד, ועל כן הניח אבני המקום סביב לראשו, שעשה בהם חציצה בין ראשו לעוה"ז הגשמי, והמשיך לעשות כל מעשיו לשם שמים.

וזה מה שאנו ללמוד ממעשה אבות, וכמו שפסק הרמב"ם בהלכות דעות (פ"ג ה"ג) "המנהיג עצמו על פי הרפואה אם שם על לבו שיהיה כל גופו ואבריו שלמים בלבד וכו' אין זו דרך טובה, **אלא ישים על לבו שיהא גופו שלם וחזק כדי שתהיה נפשו ישרה לדעת את ה',** שאי אפשר שיבין וישתכל בחכמות והוא רעב וחולה או אחד מאיבריו כואב וכו', **נמצא המהלך בדרך זו כל ימיו עובד את ה' תמיד**

אפילו בשעה שנושא ונותן וכו', ואפילו בשעה שהוא ישן אם ישן לדעת כדי שתנוח דעתו עליו וינוח גופו כדי שלא יחלה, ולא יוכל לעבוד את ה' והוא חולה, **נמצאת שינה שלו עבודה למקום ב",** ועל ענין זה צו חכמים ואמרו 'וכל מעשיך יהיו לשם שמים', והוא שאמר שלמה בחכמתו 'בכל דרכיך דעהו והוא ישר אורחותיך'."

ונראה עצה טובה לאדם שלא ישכח כוונה זו, דהנה בכל המצוות כתב בשל"ה הקדוש שראוי לומר "לשם יחוד קודשא ברוך הוא ושכינתיה", ובמסכת חולין (נר מצוה אות נח) כתב "**וכשהולך למשא ומתן** אמר, לשם יחוד קב"ה ושכינתיה", היינו שגם בהתעסקות בעניני גשמיים יחשוב כן, ובודאי הנוהג כך משעבד מחשבתו לעשות הכל לשם שמים, וגורם בזה גופא להפוך הכל למצוות ומעשים טובים.

פניני עבודה

ד. אחד מחסידי קאברין היה עוסק לפרנסתו במכירת מטפחות לנשים, ואעפ"כ היה מפורסם בקדושתו ובשמירת העיניים שלו, וחבריו וידידיו רצו לתהות על קנקנו, אך הוא הסתיר את מעשיו, שנה אחת בפורים נתנו לו לשתות י"ש, וכטוב לבו שאלו אותו, איך הוא זוכה לעמוד בכל הנסיונות, ולא עוד אלא שהוא שומר על עצמו כל הזמן בקדושה ובטהרה, והלא בעסקיו עלול הוא להיכשל בראיות אסורות ח", נענה החסיד והשיב בתמימות "בכל לילה לפני שאני הולך לישון, הנני פונה להקב"ה ואומר: טייערע באשעפער, בידך אפקיד רוחי, והנה אם גלוי לפניך שמחר אעשה משהו שיכעיס אותך, הנני מבקש ממך שלא תחזיר לי את נשמת, כי לא כדאי לי וגם לא כדאי לך שאחיה באופן כזה", וכיון שמקבל על עצמו מסירות נפש על כן יש לו סייעתא דשמיא לעמוד בנסיונותיו.

הרה"ק רבי נחמן מברסלב ז"ע היה אומר, שקשה מאד לשמור על המחשבה המשוטטת כל הזמן, כמו שנאמר (משלי יט, כא) "רבות מחשבות בלב איש", אך כמו כן אפשר בקלות לשלוט על המחשבה, כי מיד כאשר עולה לו מחשבה רעה יכול בפחות מרגע כמימרא להרהר בדברים אחרים, ובזה דוחה את המחשבה הרעה, ואינו דומה לשאר איברי הגוף שכדי להתגבר בעת נסיון צריך לעשות פעולה גשמית האורכת זמן מה.

מפורסם מאמרו של הרה"ק בעל ה'חידושי הרי"ם' מגור ז"ע, על דברי רש"י (רי"ש פרשת צו) "ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש חסרון כיס", דקאי על המחשבה [שאותה פרשה איירי בקרבן עולה, שמביאים לכפרה על המחשבה], דכל שאר האיברים יש להם כיס [כמו לעינים יש עפעפים, וללשון יש שני כיסים, השיניים והשפתיים, וכדומה], ואילו המחשבה אין לה כיס, וביותר צריך הכתוב לזרז על שמירת המחשבה, והדברים עתיקים. אמנם לדברי הרה"ק מברסלב למדנו, שיש צד קולא בשמירת המחשבה, שאפשר בקלות לבטל מחשבה רעה על ידי שיחשוב מחשבה טובה.

זאת ועוד, שאנו עומדים כבר בתוך שלושים יום לפני חנוכה, שמדליקים ל"ו נרות בחודש כסלו, ורמז יש בשם החודש "כס-לו", כמו "כיס לב", שעל ידי אור הנרות אפשר לזכות לשעבד המחשבה והלב שיחשבו ויתאוו רק לדברים רוחניים וקדושים. אמור מעתה, שהזמן מבקש את תפקידו,

מנהג טשערנאביל לא לישון בליל שישי, ולתת צדקה בערב שבת, ולפני התפילה בצפרא דשבתא לסיים אמירת כל ספר התהילים [משמע מכך אחד מחסידי קאצק אמר בחריפות: לא לישון בליל שישי? אף פעם לא הולכים לישון, אלא כשנופלים באפיסת כוחות ישנים, גם אם זה חל בליל שישי. צדקה נותנים תמיד כשיש מעות בכיס, ולגבי אמירת תהלים, איך שייך להגיד ביום אחד כל ספר תהלים שדוד המלך חיבר במשך שבעים שנה?], והרה"ק רבי דוד טאלנא ז"ע [בנו של הרה"ק רבי מרדכי מטשערנאביל ז"ע] נהג להתחיל באמירת תהלים כבר ביום רביעי וסיימו בשב"ק לפני התפלה, פעם שאלו אחד החסידים אם הוא יכול גם כן לנהוג כמותו ולהתחיל את התהלים כבר ביום רביעי, וענה לו, שאם בידו להחזיק מחשבה אחת מיום רביעי ועד שבת אזי יכול גם הוא לנהוג כך, כאומר שעליו להיות דבוק ועסוק בפרקי תהלים בכל הימים הללו ואף כשעוסק בדברים אחרים יהא טרוד בתהלים, ואז מותר לו גם להתחיל ביום רביעי [וק"ו הוא מכן השפחה לכן הגבירה, שכל אחד יודע שאפשר לחשוב ולהרהר דברים שונים ובאבריו יעשה דברים אחרים מתוך ההרגל בלא מחשבה, והכי נמי יהא כל כולו עסוק בתהלים אע"פ שבפועל עושה דברים אחרים].

ה. אמרו על הרבי מלובלין ז"ע, שלא עשה שום תנועה "אפילו מיט די פינטעל פון אויג" בלי יחוד וכוונה, ומי יודע מה הכוונה "אפילו מיט די פינטעל פון אויג", אך הכוונה להמתבאר כאן אצל יעקב אבינו שכל מעשיו היו בלתי לה' לבדו.

אצל אא"ז הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב ז"ע זכינו לראות שכל מעשיו היו עם כוונה ותכלית ובכבוד ראש. ולדוגמא, מעולם לא נגע בדברים או בחפצים על השולחן ללא תועלת [כמו שרגילים אנשים לשחק עם דברים שונים בשעת שיחה וכדומה], וכן לא נגע בפניו או ליטף את זקנו וכיו"ב לחינם, רק כל תזוזת אבר היה בחשבון מדוקדק.

כשנכנס לרכב היה נכנס עם רגל ימין תחילה, והגם שהיה הדבר כרוך בטירחא גדולה, שהרי הרגל שמאל קרוב לדלת, אך הוא היה רוצה להגביר את כח הימין. גם כשישב בתוך הרכב היה ניכר עליו כל הזמן שהוא כיושב לפני המלך בכבוד ראש. כשנסע לירושלים עשה הכנות רבות עם 'שליח מצוה געלט' לצדקה, כשהכל עם יחודים כאשר אי אפשר להפריע לו באמצע.

כאשר היה עוסק בדבר מה [אפילו עניני רשות] לא היה נותן שפירעיו לו בדברים אחרים, ואם היו מפריעים לו היה אומר "נו, נו", כמבקש שיתנו לו לסיים את הדבר שהוא עוסק בו. והיה מספר מעשה שהיה אצל אחד הצדיקים, שלא נפגש עם אחיו למשך חמישים שנה, וכאשר הגיע אליו אחיו בפעם הראשונה היה באמצע לגלגל את ה'טבק' בנייר של הסיגריה, ולא הפסיק, ורק כשסיים את מלאכתו קיבל את אחיו בסבר פנים יפות, ושמו עמו מאד, שאלו אחיו, וכי אסור להפסיק באמצע דבר רשות, השיב הצדיק, שמקובל אצלו מאבותיו שכאשר עושים דבר אחד לא יעשו דבר אחר, אלא יהא עסוק כולו באותו דבר, ואפילו בדבר רשות. והיינו כי גם דברי רשות צריך לעשות בכוונה הראויה ולשם שמים.

במוצש"ק אחר הבדלה שהיה מחלק סיגריות לחסידים, והיה מדליק את הסיגריה לשניים או שלשה חסידים [ביניהם החסיד רבי חיים לייכטער והחסיד רבי יעקב יצחק מילשטיין ז"ל, המכונה "רבי יעקב יצחק פוריסוב'ער", שמקורו מעיר פוריסוב, ועוד], ומספר לפניהם סיפורי צדיקים, והיה מילתא דשכיחא שהחזיק את הגפרור בין אצבעותיו, כשהוא כל כולו שקוע בעובדא שסיפר, אך בשעה שדיבר לא הדליק את הסיגריה, מפני שעשה דבר אחר, ואין מערבין דבר בדבר, ולכן היה יכול כמה פעמים להדליק גפרור ולהניחו בנחת לאחר שנשרף כולו, ורק בסוף להצית את הסיגריה.

ו. שאל איש פשוט את הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל לביאור המשנה (מכות כב:) "רבי חנניא בן עקשיא אומר, רצה הקב"ה לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות", דלכאורה היה עדיף טפי אם היו פחות מצוות שהיה קל יותר לקיימן, ואדרבה ריבוי תרי"ג מצוות גורמים לאדם שלפעמים מתרשל בהם, והשיב לו, שמאז קימתו ממיטתו קיים כבר ט"ו מצות מבלי משים, שלבש צד ימין לפני שמאל, וקשר את הקשריה השמאלית תחילה, ועוד ועוד, וכל הדברים האלו היה האדם עושה בלאו הכי ובגלל שרצה הקב"ה לזכות את ישראל עשה מכל אלו תורה ומצוות, וזהו לפיכך "הרבה להם תורה ומצוות" היינו צריכי לכם, שהכל מצוות.

ז. בסיום מסכתא אומרים "אנו עמלים ומקבלים שכר, והם עמלים ואינם מקבלים שכר", ומקשים העולם, שהרי גם הפועלים העוסקים ועובדים בעניני עוה"ז מקבלים שכר חלף עבודתם [הגם שאינם מקבלים שכר גדול כעוסק בתורה, אך מ"מ אי אפשר לומר עליהם שעובדים בחינם ואינם מקבלים שכר כלל], ומבאר האור החיים' הקדוש זצ"ל בספרו "חפץ ה'" (ברכות נח) הכוונה, דמי שקובע עיתים לתורה מקבל שכר על כל מה שעושה בעניני עוה"ז כאילו עסק בתורה, שהרי הכל נעשה כדי שיוכל ללמוד, נמצא דמה שאמרו "ואינם מקבלים שכר" קאי על צרכיהם הגשמיים שע"ז אין להם שכר, ואילו העוסק בתורה מקבל שכר על הכל [נפשטו וברו שהאור החיים' הקדוש קבע כן "הלכה למעשה", וכדברי הרמב"ם המובא בפנים, שהכל נהפך לעבודת ה'].

והגאון בעל ה'חפץ חיים' זצ"ל פירש כן בדברי דוד המלך ע"ה (תהלים מה, ב) "רחש לבי דבר טוב אומר אני מעשי למלך", שעל ידי מחשבה גרידא שעושה מעשיו הגשמיים למען כבוד שמו יתברך הרי הוא הופכו להיות "מעשי למלך".

והיה מוסיף בצחות לשונו, שעל ידי קצת מחשבה יכול 'בעל המכולת' ליהפך ולהיות לבעל חסד הגדול ביותר בעיר, כי אם יחשוב שהוא מביא את הלחם והחלב למען יוכלו בני ישראל לסעוד את לבבם לעבודת השי"ת הרי הוא מקיים בזה מצות גמילות חסדים ותלמוד תורה, דמה שנוטל מהם כסף אינו מבטל את החסד שעושה להם ומה שנהנים ממעשיו.

יום ויום הייתי מחשב ואומר, למקום פלוני ולבית דירה פלונית אני הולך, והיו רגלי מביאות אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, והוא פלא, וכי לא ידע להיכן הוא הולך, רק בכונה תחילה רימה את היצר ואמר לו שהולך למקום פלוני ולבית דירה פלונית כדי שלא יפריע בעדו, ואז עשה כמצוותו ללמוד תורה. וכך אמר מרן הבעש"ט הק' זי"ע "צריך לגנוב דעת היצה"ר בכל דבר מצוה", דהיינו שיחשוב בהתחלה שהולך להנאתו הגשמי ואחר כך ילך בפועל לקיים המצוה, וזהו "חשבת דרכי" שהולך לעניניו, וממילא לא יפריע לו היצה"ר, וממילא "ואשיבה רגלי אל עדותיך", עכד"ק.

ואפשר לומר שהראשונים שהתנהגו בעצה זו היו האבות הקדושים, דהנה בצאת יעקב מבית יצחק אביו היה בדעתו לילך מיד לבית עבר לעסוק שם בתורה בהתמדה ובעמל במשך י"ד שנה (כאמרם בסוף דמגילה), אך חשש יעקב שלימאת שמה היצה"ר יפריע בעדו, לכן אמר לשטן "וילך חרנה", שהוא בדרך אל בית לבן, וממילא לא יעכב בעדו השטן, ואדרבה ישמח שהוא הולך להתחבר ולהתיידד עם אותו רמאי אשר בודאי יוכל למשוך אותו אליו, אמנם מיד כשהבחין יעקב שהשטן עזב אותו לנפשו פנה ללכת לבית המדרש, ועל ידי התורה חגר בעצמו כלי זיין להתגבר על לבן הארמי וגונדא דיליה, ועמד בנסיונות שנקרו לקראתו.

וכן כאשר הגיע יעקב לחרן כתיב (כ"ט, יב) "ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא, וכי בן רבקה הוא, ותרץ ותגד לאביה", כלומר שמסר לה להגיד ללבן, שהוא "אחי אביה" כדי שיבין שהוא מתנהג כמותם, שהרי הצליח לרמות את עשו בבכורה ובברכות, ועי"ז יחשוב לבן על יעקב "משלנו הוא", וממילא לא יפריע לו בעבודתו, והיינו נמי דכתיב התם (פסוק טו) "ויאמר לבן ליעקב הכי אחי אתה, ועבדתני חנם, הגידה לי מה משכורתך", פירוש שראה אותו כאחיו, וחשב שהוא מתנהג ברמאות כמותו, וממילא רצה לעשות עמו "ביזע" ועסקים ולא הפריע לו בעבודתו.

והכי נמי חזינו שבהמשך ביקש יעקב אבינו מלבן (בראשית כ"ט, כא) "הבה את אשתי", וברש"י תמה "אפילו קל שבקלין אינו אומר כן, אלא להעמיד דורות", ואכתי צריך להבין איך דיבר כן, רק כל זה היתה תחבולתו לרמות את לבן כדי שיחשוב שהוא רשע כמותו, וממילא לא יפריע בעדו.

ויתכן לומר, שגם אצל עשו נהג בעצה זו, כמו שנאמר בריש פרשת וישלח, ששלח לו עדרים עדרים של בהמות כמתנה, ובה רצה להגיד לו שהוא עסוק וטרוד יומם ולילה בפרנסה ובעניני העולם הזה, ואם כן מה לו להפריעו בעניניו, שהרי אינו עוסק כלל במלאכת שמים, ואכן עשו קיבל את דבריו וכאשר נפגשו נפל על צואריו באהבה, כי היה בטוח שבהיותו אצל לבן נהפך להיות "משלנו", וממילא יש לקרבו ולהכניסו להיות בין 'בני החבורה'.

אמנם האמת כל זה היה רק כלפי חוץ כדי לרמות את עשו ולבן שלא יפריעו לו בעבודתו, כי בפנימיותו היה יעקב שלימאת, קודש קדשים בלי שום פגם כלל.

והאמת שכאשר האדם מתבונן מעט בענין הפרנסה יקל בעיניו לכוון לשמים, וכמו שהביא הרמב"ם ב'מורה נבוכים' (ח"ג פ"ה) שביאר בדרך משל, לשר ועבד שחטאו ופגעו בכבוד המלך, על כן הענישו אותם שעליהם לנקות את חדר האשפה בכל יום, והנה העבד לא היה מסתכל על זה כעונש, מפני שהוא רגיל בזה, משא"כ השר התבייש מאד והשתדל לנקות כשאף אחד אינו רואה, וכשהיה נתפס בקלקלתו היה מתבייש מאד. והכי נמי העבודה לפרנסה באה לאדם כעונש על חטא עץ הדעת, והמשכיל מתבייש בשעה שמתעסק בצרכי פרנסתו, ואילו העבד שמח בעבודתו, והיינו דכתיב (בראשית ג, יט) "בזיעת אפך תאכל לחם בעצבון תאכלנה", ובשלמא הרישא מובן, שצריך להזיע כדי להרוויח מטה לחמו, אבל אחרי שהאוכל מונח לפניו [ובזה אין חילוק בין עשיר לעני, כמו שאמר הגאון בעל ה'חפץ חיים' זצ"ל, שמעולם לא ראה עשיר אוכל מטבעות זהב ועני שאוכל מסמרים ויתדות... רק לפני שניהם מונח לחם לאכול, והחילוק הוא רק כיצד זה הגיע אליהם] מדוע יתעצב, אמנם הן הן הדברים, דמי שהוא בר דעת מבין שכל מה שעבר עליו הוא בגלל החטא הראשון, ואילו לא היו חוטאים היו קוטפים לחם מוכן מן האילנות, ואילו הטיפש שמח בעבודתו לנקות האשפות.

כיוצא בזה אומרים על ענין לבישת בגדים (עי' ב'צמח צדיק' פ"ר בראשית), שיש אנשים הקונים ומתלבשים בבגדים מפארים כאשר לפי האמת כל ענין הבגדים הוא בגלל חטא עץ הדעת, והדבר דומה, לאחד שחטא וצויה המלך שהוא ובניו עד סוף כל הדורות צריכים לתלות אבן בצווארו לאות בזיון וקלון, ואילו במשך הדורות שיפצו את האבן עד שעשו מזה תכשיט ונעשה לאות של כבוד, ובני המשפחה אף התגאו בזה, כשראה כן חכם אחד אמר להם בתוכחה "שוטים שבעולם, ממה הנכם מתגאים? מאבן שניתן לכם כעונש?", והנמשל מובן, שאנשים קונים בגדים יקרים ומתגאים בהם כאשר כל ענין הבגדים ניתן לאדם כעונש, ומטו משמיה דהגר"א מוילנא זצ"ל שפירש בזה מאמרם (שבת יב.) "חייב אדם למשמש בבגדו ערב שבת עם חשיכה", כי בער"ש זמן תשובה הוא, ואומרים לאדם שימשמש בבגדיו ויזכור מהיכן באו לו הבגדים, ויתקן שורש חטא עץ הדעת.

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה (כה, א)

התגברות על היצה"ר

באור"ח הקדוש ועוד מפרשים העירו, מדוע נאמר "וילך חרנה", והלא התורה מספרת מה אירע ליעקב בצאתו מארץ ישראל "ויפגע במקום וילן שם", ומה ענין להזכיר שהלך לחרן?

ויתכן לרמז כאן יסוד גדול שכתבו רבותינו מאורי החסידות זי"ע (תולדות יעקב יוסף פרשת חקת, 'קדושת לוי' פרשת וישלח ד"ה כי יפגע) שבמלחמת היצר הרע יש להתנהג בחכמה ובתחבולות, וצריך לרמות את היצה"ר ולגנוב דעתו למען לא יתגרה בו ולא יפריע לו בעבודתו, ועצה טובה קא משמע לן, שיאמר ליצה"ר שהוא הולך למקום פלוני, וממילא לא יפריע בעדו ללכת לשם, ואז ילך לביהמ"ד, וזה מה שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים קיט, נט) "חשבת דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך", ופירשו חז"ל (ויק"ר פרשה לה, א) "אמר דוד, רבש"ע, בכל

.....**פניני עבודה**.....
ח. כי סף דומה לאשפה, אך כבר אמרו בדרך צחות, שעל זה נאמר (תהלים קכז, ה) "אשרי הגבר אשר מילא את אשפתו מהם...", ויה"ר שיהא שפע גדול ורב לישראל.

ט. וברש"י הקשה איפכא, "לא היה צריך לכתוב אלא 'וילך יעקב חרנה', ולמה הזכיר יציאתו, אלא מגיד שיציאת צדיק מן המקום עושה רושם, שבזמן שהצדיק בעיר הוא הודה הוא זיוה הוא הדרה, יצא משם, פנה הודה פנה זיוה פנה הדרה".
בפסירתו של הרה"ק רבי מרדכי מבולגרייא זי"ע הספידו הרב מפאפא זצ"ל, ובתוך דבריו דקדק על דברי רש"י אלו, מאי קאמר "פנה הודה" הלא יצחק אבינו היה עדיין בארץ ישראל [בפשטות לא קשיא, שלא אמרו "פנה כל הודה" אלא "פנה הודה", כלומר הוודו של יעקב בלבד]. רק יצחק היה מדת הגבורה והפחד, ותושבי המקום רעדו לגשת אליו ולקבל תורה מפיו, ויעקב אבינו שהיה מדת התפארת היה מקשר בינו לבין הקהל, ולכן כאשר יצא יעקב מבאר שבע ועזב את בית אביו "פנה הודה" של יצחק ושל יעקב ביחד, כי מי יוכל עכשיו להתקרב אל יצחק כשאין מי שיקשר בין פחד יצחק לבין העם שבשדות [סיפר הגה"צ רבי עקיבא סופר מפרעשבורג זצ"ל על זקינו הגה"ק בעל ה'חתם סופר' זי"ע, שבלי הסדר בערו פניו כלפי אש והיו מאירים כשמש בצהרים, וכשסיפרו בנותיו של החת"ס להרבנית חוה לאה ע"ה מחברתו בקודש של הגה"ק בעל ה'כתב סופר' זי"ע, כי אי אפשר להביט אל מראה אביהם בלילה זה מגודל האור המבהיק מפניו, סברה כי אך גוזמא היא זו, אולם בבואה לפניו ניסתה ולא יכלה להסתכל בפניו, עד שאמרה שכשם שאי אפשר להביט אל השמש ביקדתה בשעות הצהרים, כך לא היה אפשר להסתכל בפני חותנה הקדוש (רבי עקיבא סופר זצ"ל שמע עובדא זו מזקנתו, אשת חבר של הכת"ס, ראה ב'הליכות ומנהגים' למרן החת"ס, מהדו"ח פ"י הערה 1). ואם על החת"ס פחדו להסתכל בפניו ק"ו כמה גדול היה הפחד מיצחק אבינו].

וכיוצא בזה אמר על הרה"ק מבולגרייא, שהיה מכניס ומוציא אצל אחיו הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע ומקשר בינו לבין החסידים, אבל עתה שעלתה נשמתו בסערה השמימה הרי שהפסידו גם את האור הגדול של מהרה"א, כי מי יוכל לקרב אותם אליו.

י. אמנם יותר נראה לומר, שיעקב עצמו לא היה זקוק להשתמש בעצתו אלו כנגד היצה"ר, כי בקדושתו ובפרישתו לא היה לשטן שום שייכות עמו, צא ולמד ממאי דכתיב בסוף הפרשה (לא, ג) "וישבע יעקב בפחד אביו יצחק", ומבאר החזקוני פשט נפלא "יעקב הזכיר ללבן החרדה

התחזקות באמונה

במדרש (בר"ר פרשה סח, א) שהיה יעקב מהרהר ואומר "אליעזר בשעה שהלך להביא את רבקה מה כתיב ביה (לעיל כד, י) 'ויקח העבד עשרה גמלים', ואני לא נזם אחד ולא צמיד אחד וכו', חזר ואמר, מה אנא מוביד סברי מן בריי" (וכי אאבד את בטחוני בהקב"ה?), חס ושלום, לית אנא מוביד סברי מן בריי" [אני עוזב את מדת הבטחון!], אלא עזרי מעם ה' 77", וכוונת המדרש, דאחר שנטל אליפו ממנו את כל כספו, ונשאר בעירום ובחוסר כל והיה מצבו דחוק מאד בגשמיית, לא נפל יעקב אבינו ברוחו רק התחזק במדת בטחונו בהש"ת, וקיבל על עצמו קבלה איתנה "לית אנא מוביד סברי מן בריי", וזה החזיקו אותו בזמנים הקשים.

אך צריך להבין דברי חכמים וחידותם, דלפי הנראה בפשטות מלשון המדרש היה ליעקב בתחילה תרעומת על הקב"ה, דאין יתכן שהוא לא הביא כלום ואילו אליעזר עבד אברהם היה לו תכשיטים לרוב, ובדאי אי אפשר לומר כן, ומבאר הרה"ק בעל ה'חידושי הרי"ם' מגור ז"ע בדרך הפשט "כי המחשבה היה גם כן כדי שיתברר אצלו זה - שעזרי מעם ה' עושה שמים וארץ", כלומר שבדאי פשוט

וברור שלא עלה על דעתו של יעקב שום נדנדו של תרעומת חלילה על שאין לו כלום, חלילה מלומר כדבר הזה, רק יעקב אבינו רצה להגיע להכרה אמיתית ולהשריש היטב בדעתו שרק הקב"ה יכול לעזור לו, ולכן התחיל להרהר בדעתו על כל ההשתדלויות שמצד הטבע היו אולי יכולים לעזור לו ואז דחה את כולם, ואחרי שהגיע להכרה זו צעק "עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ", והשליך כל יתרו רק על הש"ת" (הובא ב'ליקוטי הרי"ם' בתחילת הפרשה).

ומעשה אבות סימן לבנים, ולכן בכל בעת צרה שלא תבוא אין עצה ואין תבונה כי אם להתחזק באמונה בהש"ת בורא שמים וארץ, ולא יסמוך על שום בריה בעולם שיכול לעזור לו, רק שידע שאפס מלכנו אפס זולתו, ואין מי שיכול לסייע בעדו ולהצילו זולת הבורא יתב"ש, ואז מובטח לו שירגיש איך הקב"ה מתלווה אליו גם בזמנים קשים, בכל מקום ובכל זמן, וכבר אמרו במדרש (ויק"ר פרשה טו, ד) "והבוטח בה' חסד יסובבנו - אפילו רשע, מקבלו" ע"ש.

פניני עבודה

שחרר יצחק אביו בשעה שאל לקללו על שנטל הברכות בערמה, לומר אפילו אביו שהוא צדיק גמור הרגיש בעצמו [והיה מפחד ומתיירא] כשאל להרע לו, היינו כשרצה יעקב להזהיר את לבן שלא יעזיז להרע לו סיפר לו שגם אביו הגדול היה מפחד לעשות לו רע, וכ"ש הוא שישמור על עצמו ולא יזיק לו, והכי נמי מסתברא שגם השטן זה היצה"ר היה מפחד להתחיל עם יעקב [וכן פירשו על אהרן הכהן, שנאמר גביה (במדבר ח, ג) 'ויעש כן אהרן' וברש"י "מלמד שבחו של אהרן של שינה", ומקשים העולם מאי רבותיה, פשיטא שקיים אהרן הכהן מצות הדלקת נרות כפי שנצטווה מפי הגבורה, ומה השבח שלא שינה מגזירת מלך, ויש שפירשו על פי היסוד האמור, שרובא דאינשי צריכים להשתמש בעצה זו לרמות את השטן כדי שלא יפריע בעבודת ה', ואילו אהרן הכהן "לא שינה" גם בפני השטן זה היצה"ר, אלא הלך בקומה זקופה וכן נלחם עם הסטרא אחרא, לקיים מצות ה' לשם שמים ולא היה שיכול לעמוד בדרכו, וראה בדברינו לפרשת בהעלותך]. אך כדי לסלול דרך עבור בניו אחריו בכל הדורות השתמש בעצה זו, ולכן כאשר הלך לישא אשה ולהעמיד שבטי י-ה רימה את לבן, וכן אמר לו "הבה לי בנים" כדי להעמיד דורות כשרים.

ונרמז כן במאי דקאמר יעקב כשפגש את עשו (לכ, יא) "כי במקלי עברתי את הירדן הזה, ועתה הייתי לשני מחנות", פירוש שהוא מצד עצמו הלך לבית לבן עם המקל בידו כדי ללחום עם לבן הארמי, פירוש שבדעתו היה ללחום עם הסטרא אחרא בריש גלי ובכוחו הגדול, אולם כיון שהעמיד שם "שני מחנות" עם שבטי י-ה, על כן היה צריך לרמות את היצה"ר וללחום כנגדו בתחבולות, דמעשה אבות סימן הוה לבנים.

ואכן כאשר (פסוק כה) "ויוותר יעקב לבדו" אזי "ויאבק איש עמו", וברש"י "זה שרו של עשו", שיצא ללא מורא וללא חת ללחום עם יצה"ר, כי בגדולתו לא היה צריך לרמותו, אלא בכוחו הגדול ובידו החזקה ניצחו והכניעו תחתיו.

יא. ואפשר לתאר בעצמנו באיזה מצב קשה עמד אז יעקב אבינו, שבדאי שפך באותה שעה נהרות של דמעות מתוך לבו הנשבר, כי התבונן במצבו הדל והדחוק שהיה צריך להתרחק מביתו של יצחק ורבקה, ולצאת לחוץ לארץ כדי לשהות בביתו של לבן הארמי, ולהיות במקום רשע ומסוכן עם ואנשי רשע, ובדאי לא ידע את נפשו מרוב צער, כי איך יצליח "איש תם" כמותו לעמוד בזה. גם היה יכול להרהר ולחשוב מה לו ולצרה הזאת, למה היה צריך להרגיז את עשו ולקחת ממנו את הברכות, וכי לא היה עדיף טפי להמשיך לשבת באהלו של תורה מתוך נחת ורוגע ולעשות נחת רוח לבורא יתב"ש, אך דוקא מתוך מחשבות קשות אלו ומתוך כל הנפילות הללו התחזק והתאמץ בעוז ובגבורה לומר "לית אנא מוביד סברי מן בריי", אלא עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ", ואכן ע"ז זכה להבטחת הש"ת "והנה אנכי עמך ושמרתני בכל אשר תלך".

הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין ז"ע אמר פעם לבעל יסורים, שאמרה תורה (במדבר כד, טו-טז) "נאם הגבר שתרם העין וגו', מחזה שדי יחזה נופל וגלוי עינים", שגם כאשר נראה בעיני האדם שיש אצלו בחינת 'שתם העין' כלפי מעלה עליו, ונדמה בעיניו כאילו אין עליו השגחה ח", באותה שעה עליו להתחזק ולדעת דאדרבה "מחזה ש-ד-י יחזה", כי אפילו אם "נופל" ומרגיש נפילות וחולשה רח"ל, אזי יש עליו בחינת "גלוי עינים" בהשגחה פרטית ומיוחדת.

יב. גם ב'שם משמאל' (שנת תרע"ח) כותב רעיון דומה, וכדרכו מאריך יותר, והתחילה מביא דברי מפרשי המדרש שהגיהו ומחוקי תיבת "חזר ואמר", דאינו נכון לומר על יעקב שבתחילה היה כמתייאש ח"ו אלא שחזר בו מהיאוש, "דכולי יומי בחד קטירא אתקטר", אך מדיליה כותב לפרש בלי הגהה, ומקדים שיש שתי בחינות במאמין ובוטח בה', א. מי שאינו מחשב חשבונות אלא משליך על ה' יתב"ש שהוא ישר דרכו ויפלט מצעדו לטוב, ב. והמדרגה הגבוהה יותר היא, מי שבדק ומסיק "שאינו לו שום רווח והצלחה, וכל חיותו איננה על פי דרך הטבע כלל, והוא איש אובד עצות, וחוזר ואומר לנפשו, אף שאין לי תקוה הנני מייחל למקוה לתשועת ה', ובוטח בעזר הש"ת מאתו וכו', והוא כענין 'ויתרון האור מן החושך', שלעומת שיש חושך בעולם ירגיש טובת ומתיקות האור עוד יותר".

ויעקב אבינו רצה להגיע למדה השניה והמובחרת של בטחון, ולכן עשה חשבון צודק והסיק שבדרך הטבע אין לו תקוה, אך כל חשבון עשה רק כדי להגיע להסתכלות אמיתית בבטחון שהש"ת מנהל אותו בכל צעד ושעל, וזהו 'וחזר ואמר' פירוש שחזר מהשקפתו בטבע, ואמר לנפשו 'עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ', ורק הוא יתב"ש מסייע בעדו מלמעלה בכל מה שצריך, והבין "שכל הדייתו היא מהש"ת עושה שמים וארץ", והוא כענין שכתוב ויתרון האור מן החושך, על כל השקיף מקודם על החושך ואח"כ על האור, ובזה ירגיש מתיקות האור עוד יותר".

והרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין ז"ע מאריך כמה פעמים בספריו בבחינה זו של "ויתרון האור מן החושך", דדוקא מתוך החושך מבחינים אחר כך יותר באור, ולדוגמא, שחטא גמור ג-ל שבתורה נאמר (שמות לב, לה) "אשר עשו את העגל אשר עשה אהרן" [בדאי אין לנו השגה בזה, אך אין מקרא יוצא מדי פשוט], ובסוף היה הוא עצמו הכהן המכפר על ישראל, באותו דור ובכל הדורות אחריו, כי זה יתרון האור מן החושך.

וכן העמיסו בפסוק (איוב ח, ז) "הֲיֵהָיָה רִאשִׁיתָךְ מִצֶּדֶר וְאַחֲרִיתָךְ מִשֶּׁגָה מָאֵד", שדוקא בגלל שהראשית קטן ודחוק, ע"ז "אחרייתך ישגה מאד", כי מיד אחרי החושך ניכר הרבה יותר האור.

יג. וזה שמצינו ברחל אמנו שאמרה ליעקב אבינו (בראשית ל, א-ב) "הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי", וחרה אפו של יעקב ונזף בה "התחת אלקים אנכי אשר מנע ממך פרי בטן", ומקשים העולם, מדוע צעק עליה, למה לא התפלל בעבורה, כמו שהתפלל יצחק על רבקה (ויע' בריש"י שם), אך יעקב שמע את רחל אומרת "ואם אין מתה אנכי", ומזה הבין שאין רחל בוטחת לגמרי בישועתה, כי יש לה עוד צד של "ואם אין", לפיכך נזף בה, ואכן מחמת תוכחה זו התפללה רחל בעצמה כשהיא משליכה יהבה לגמרי על הש"ת, ככתוב (פסוק כב) "ויזכור אלקים את רחל וישמע אליה אלקים", שנשמע קול תפילותיה מעומק הלב ובבטחון גמור בהקב"ה, וממילא "ויפתח את רחמה", כי אין דבר שעומד בפני תפילה כזו.

בילדותו עבר הרה"ק רבי יחזקאל שרגא משינאווא ז"ע תאונה [שסוס ועגלה עברו עליו רח"ל], והיה בסכנה גדולה מאד כי הרופאים לא יכלו להצילו, והיה כשמוע כן אביו הרה"ק רבי חיים מצאנז ז"ע הרים את עיניו לשמים ואמר "עכשיו אני יודע שהוא יתפא, כי אם אין הרופאים יכולים לעזור בודאי יפנו כולם רק אל הש"ת, והוא רופא נאמן ורחמן, ובדאי ירפאהו וישיעו", וכן הוה.

